

DRAUDIMO BROKERIŲ RŪMAI

Juridinio asmens kodas 300061764. Buveinės adresas Vytenio g. 6, Vilnius
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre
Adresas korespondencijai Vytenio g. 6, Vilnius. Tel. (5) 2336996. El. paštas
administracija@dbr.lt

LIETUVOS DRAUDIMO BROKERIŲ ĮMONIŲ ASOCIACIJA

Juridinio asmens kodas 124239045. Buveinės adresas Vytenio g. 6, Vilnius
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre
Adresas korespondencijai Vytenio g. 6, Vilnius. El. paštas prezidentas@ldbja.lt,
sekretorius@ldbja.lt

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai
Lukiškių g. 2,
01512 Vilnius

2023 m. gegužės 15 d.

DĖL TRANSPORTO PRIEMONIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS PRIVALOMOJO DRAUDIMO ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

Draudimo brokerių rūmai (**DBR**) yra asociacija, vienijanti visus draudimo brokerius ir įgyvendinanti draudimo brokerių savivaldos principus. Lietuvos draudimo brokerių įmonių asociacija (**LDBIA**) yra įsteigta siekiant sujungti pastangas plėtoti draudimo brokerių įmonių verslą Lietuvoje ir šiuo metu vienija dvidešimt keturias draudimo brokerių įmones.

Draudimo brokerių bendruomenė, atstovaujama DBR ir LDBIA (**Asociacijos**), susipažino su Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (**Finansų ministerija**) kartu su Lietuvos banku ir Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuru (**Biuras**) parengtu patikslintu Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo Nr. IX-378 (**Įstatymas**) pakeitimo įstatymo projektu (**Projektas**), Aiškinamuoju raštu¹ bei Projekto derinimo pažyma² (**Pažyma**), kurioje pateikiami Projekto rengėjų atsakymai dėl pastabų ir pasiūlymų, gautų pirminiame Įstatymo pakeitimų derinimo etape iš įvairių institucijų, tame tarpe – ir Asociacijų.

Kaip ir pirminiame derinimo etape, suprantama, jog Projekto pakeitimai turėtų būti inicijuojami siekiant perkelti 2021 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2021/2118 dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo (**Direktyva**), kuria iš dalies keičiama 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo (**Direktyva 2009/103/EB**) bei taip didinti eismo įvykių metu nukentėjusiųjų trečiųjų asmenų apsaugą, užtikrinant greitą ir teisingą žalos atlyginimą.

Tačiau Asociacijos, susipažinusios su Pažyma ir patikslintu Projektu, teikia savo pastabas, argumentus ar prieštaravimus nuostatoms, kurios, jų vertinimu, neužtikrina aukščiau minimų tikslų, arba kurios reikalauja papildomų korekcijų tam, kad Projekte numatomos nuostatos būtų

¹ Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo Nr. IX-378 pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

² Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo Nr. IX-378 pakeitimo įstatymo projekto derinimo pažyma.

sklandžiai ir teisingai įgyvendinamos praktikoje, nepažeidžiant draudimo rinkos pusiausvyros ir susijusių asmenų teisių, taip pat, visų pirma, suderinant projektą su ES duomenų apsaugos reikalavimais ir standartais.

Asociacijos nori atkreipti dėmesį, kad pirminiame Įstatymo pakeitimų derinimo etape įvairios institucijos (pavyzdžiui, Vidaus reikalų ministerija (**VRM**), Policijos departamentas prie LR VRM, LR susisiekimo ministerija, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (**VDAI**), Lietuvos bankas, LR teisingumo ministerija (**TM**) ir kt.) teikė savo pastabas ir komentarus, tačiau į daugumą jų Projekto rengėjai neatsižvelgė. Taip pat, po pastabų pateikimo, nors jų suinteresuoti rinkos dalyviai ir įvairios institucijos pateikė labai daug, neretai dėl tų pačių klausimų, kas rodo jų esminę svarbą visai rinkai (pavyzdžiui, dėl eismo įvykio deklaracijos apibrėžimo, informacijos teikimo draudikui rizikos vertinimo tikslais, Biuro teisių išplėtimo ir teisės dalintis duomenimis, t.t.) ir tai, kad Projekte pateiktas naujas reguliavimas nėra aiškus, nesutampa su rinkos veikimo principais, Direktyvos ir Projekto tikslais, kelia itin daug pamatinių, vertybinių ir principinių klausimų - nebuvo inicijuota jokia vieša diskusija su rinkos dalyviais bei šiomis institucijomis siekiant aptarti Projekto tikslus ir galimybes.

Atnaujinta Projekto versija tėra nežymiai pasikeitusi nuo pirminės, iš esmės praktiškai nepateikiant rinkos dalyviams ir institucijoms pagrįstų argumentų (kai kur nepateikiant ir jokių argumentų, pavyzdžiui, dėl Asociacijų pasiūlymo, susijusio su Įstatymo taikymo apimtimi ir žodžio „motorinėms“ išbraukimu Projekto 1 str. 2 d. apimtyje), kodėl jų siūlymai buvo atmesti ar net nebuvo svarstyti.

Tuo tarpu, tam tikros nuostatos, kurias išsamiai ir pagrįstai kritikavo didžioji dalis institucijų ir rinkos dalyvių, buvo ne tik nepašalintos iš Projekto, bet netgi papildomai išplėtos atnaujintame Projekte (pavyzdžiui, Projekto 27 str., skirtas reglamentuoti Biuro duomenų bazę, duomenų tvarkymą ir teikimą Biurui, buvo gan plačiai, argumentuotai kritikuojamas įvairių institucijų, įskaitant ir VDAI, o tuo tarpu pakeitimai šio straipsnio apimtyje yra labai nedideli, ir negana to, šis straipsnis buvo papildytas dar ir teise Biurui kaupti sveikatos duomenis).

Asociacijų įsitikinimu, motyvai, dėl kurių Projekto rengėjai neatsižvelgė į jų pirminiame etape pateiktas pastabas - deklaratyvūs, didžiąja dalimi nepagrįsti, neargumentuoti, neįrodyti, todėl sunku vertinti tiek procesą, tiek rezultatą kaip nuoseklų ir kokybišką. Dėl to susidaro įspūdis, jog Įstatymo pakeitimų derinimo procesas tėra formalumas.

Projektu iš esmės yra keičiamas teisinis reguliavimas, kuriamos naujos funkcijos, suteikiami nauji įgalinimai, o šių diegiamų pokyčių pasekmėje, Įstatymas yra išdėstomas nauja redakcija. Asociacijų vertinimu, Projekte numatyti pakeitimai turės reikšmingą poveikį vartotojams ir rinkai, tačiau didžioji dalis pokyčių neturi nieko bendra su teisės akto pakeitimo deklaruojamu tikslu - perkelti Direktyvą. Todėl, Asociacijų nuomone, Įstatymo pakeitimai privalo būti detaliam išdiskutuoti, atliekant visus reikalingus veiksmus, įskaitant Projekto poveikio vertinimus, kurie yra būtini diegiant atitinkamus pakeitimus ir apie kuriuos Asociacijos detaliam pasisakė teikdami pirmąjį pastabų raštą.

Atsižvelgiant į tai, kad atnaujintu Projektu siūloma iš esmės išplėsti Biuro funkcijas, o šie siūlymai praktiškai nesiskiria nuo pirminės Projekto versijos, Asociacijos nekartos 2023 m. sausio 13 d. rašte pateiktų argumentų (7-10 psl.; 14-20 psl.), kurių atitinkamai Asociacijos neatsisako. Šiame rašte Asociacijos papildomai akcentuos nepagrįstai išplėstą Biuro vaidmenį ir jam priskirtas perteklines funkcijas ir įgaliojimus bei jų poveikį vartotojų interesams, ir probleminius bei neišspręstus klausimus, susijusius su duomenų apsauga.

Taip pat, Asociacijos šiame rašte atskirai pasisako ir dėl kitų aspektų, kurie, jų vertinimu, esmingai svarbūs keičiant esamą reguliavimą. Ankstesnių argumentų, kuriuos Asociacijos teikė 2023 m. sausio 13 d. rašte, Asociacijos nekartoja. Nepaisant to, Asociacijos mano, kad jie turi

būti pakartotinai įvertinti. Taip pat šiame rašte papildomai kritikuojamos žemiau nurodytos nuostatos, kurios Asociacijų vertinimu privalo būti koreguojamos:

- 1) Eismo įvykio deklaracijos apibrėžimas privalo būti keičiamas taip, kad elektroninė eismo įvykio deklaracija, kaip dokumentas, būtų pripažįstamas ne Biuro, o VĮ Regitra informacinių technologijų pagrindu sukurtas bei administruojamas nustatytos formos dokumentas. Alternatyviu atveju, jei siūlymas šias funkcijai perleisti VĮ Regitra būtų nepriimtinas, vienintelis kitas galimas situacijos sprendimas yra rinkos liberalizavimas, t. y. elektronine eismo įvykio deklaracija pripažįstant bet kokių informacinių technologijų pagrindu sukurtą bei administruojamą nustatytos formos dokumentą (Projekto 2 str. 4 d.);
- 2) Duomenų bazėje tvarkomą informaciją Biuras turi teikti ir draudimo tarpininkams - brokeriams, ne tik draudikams (Biuro nariams) (Projekto 27 str. 7 d.);
- 3) Įstatymu negali būti nustatyta draudiko teisė pasiimti neribotos apimties duomenis iš Biuro valdomos duomenų bazės. Ši teisė turi būti apribota tik draudimo rizikos vertinimo tikslais, duomenų apimtis turi apsiriboti tik rizikai vertinti būtinomis duomenų kategorijomis ir visais atvejais turi būti draudžiama rinkti specialių kategorijų duomenis (Projekto 6 str. 3 d. ir Projekto 27 str. 7 d.);
- 4) Draudėjui turi būti paliekama teisė pasirinkti jam patogų informacijos draudikams teikimo būdą (Projekto 6 str. 9 d. ir Projekto 12 str. 1 d. 5 p.);
- 5) Įstatymu turi būti numatyta galimybė sudaryti draudimo sutartį trumpesniam nei 12 mėn. terminui (Projekto 9 str. 2 d.);
- 6) Atleidimo nuo draudimo išmokos mokėjimo atvejai turi būti aiškiai konstruojami, nepaliekant plačių interpretavimo galimybių (Projekto 21 str. 1 d. 1 p.);
- 7) Popierinės deklaracijos privalo būti išduodamos visais atvejais, o ne tik draudėjui prašant, nebent pats asmuo šios teisės atsisako raštu (Projekto 6 str. 12 d.).

1. DĖL BIURO VAIDMENS IR FUNKCIJŲ

Įstatymo projektu siekiama nepagrįstai išplėsti Biuro funkcijas, suteikiant jam tokių teisių, kurios nėra numatytos ES teisės aktuose, kurių Biuras anksčiau neturėjo, kurios jam nepriklauso pagal atliekamą vaidmenį ir jo veiklos tikslus – atstovauti asociacijos narių (draudikų) verslo interesus. Projektu, nepaisant galimo interesų konflikto Biuro funkcijose, t. y. nepaisant to, kad Biuras yra draudikų – verslo subjektų asociacija, siekianti tik šiai rinkos dalyvių grupei palankių tikslų (panaudoti Biuro gaunamą informaciją komerciniais tikslais), suteikė Biurui viešojo administravimo funkcijas.

Taigi, nepaisant to, kad Biuras pagal šiai dienai galiojančio Įstatymo nuostatas nėra ir niekada nebuvo viešojo administravimo subjektas, draudimo santykių dalyvis, draudimo sutarties šalis ar jos atstovas, draudimo produktų platintojas, Projektu jam nuspręsta suteikti nepagrįstą teisę:

- a. kurti monopolinę elektroninių deklaracijų sistemą, ją vienašališkai valdyti ir jos pagrindu rinkti labai plačios apimties, Direktyvoje numatytoms tiesioginėms Biuro funkcijoms visiškai nereikalingus duomenis į Biuro duomenų bazę;
- b. rinkti ir kaupti informaciją Biuro duomenų bazėje ne tik apie tuos įvykius ir žalų administravimą, kuriuose dalyvauja Biuras, bet ir apie visus kitus įvykius, kurių Biuras neadministruoja, o tuo pačiu ir informaciją apie visus tokių eismo įvykių dalyvius;

- c. gauti plataus masto duomenis, įskaitant visų su eismo įvykiu susijusių dalyvių (nukentėjusių trečiųjų asmenų, įvykių liudininkų ir kt.) vardus, pavardes, asmens kodus, kontaktinius duomenis, sveikatos duomenis;
- d. dalintis duomenų bazėje sukauptais duomenimis ir informacija su Biuro nariais - draudikais;
- e. rinkti informaciją apie tokias draudikų administruojamas žalas, kurių administravime Biuras netgi nedalyvauja, jų administravimą, eigą, aplinkybes ir vėliau, atitinkamai, dalintis tokia surinkta informacija su savo Biuro nariais - draudikais.

Akivaizdu, kad suteikiant perteklines teises ir funkcijas Biurui, kaip draudikų asociacijai, yra akivaizdžiai tenkinami tik dalies draudimo rinkos dalyvių interesai, bet ne rinkos bendrąja prasme, ne draudėjų ar nukentėjusių asmenų.

Pavyzdžiui, draudikų asociacijos, t. y. Biuro funkcijų ir teisių išplėtimas, įgalinant jam vienam kurti elektroninių deklaracijų pildymo įrankį bei jį administruoti ir dalintis surenkamais duomenimis su asociacijos nariais draudikais, suteiktą naują išskirtinę diskrecijos teisę Biurui rinkti informaciją ne tik apie sudarytas draudimo sutartis ir draudžiamuosius įvykius, bet ir apie žalos administravimo eigą bei aplinkybes. Kitaip tariant, draudikams ir kitiems asmenims (turintiems teisę gauti duomenis iš duomenų bazės, pvz., kaip numatyta Projekto 27 str. 7 d.) taps lengvai pasiekama tokia Biuro duomenų bazėje kaupiama privati informacija apie eismo įvykio dalyvius, kaip nukentėję asmenys, liudininkai, eismo įvykio kaltininkas, kelių eismo taisyklių (**KET**) pažeidimai, vartotojų asmens duomenys (asmens kodai), net jų kontaktiniai duomenys, informacija apie eismo įvykio metu sukeltą žalą ir kt. T. y. informacija, kurią įprastai eismo dalyviai laiko konfidencialia, taps lengvai prieinama plačiam ratui subjektų. Tuo tarpu, pagal dabar galiojančią Įstatymo redakciją, Biuras prie šios informacijos prieina tik tokiais atvejais, kai nukentėjusiems (suinteresuotiems) asmenims žala atlyginama iš Biuro garantinio išdo (t. y. kai žalą sukėlė nedrausta transporto priemonė ir pan. atvejais) bei vykdant kitas Įstatymu jam pavestas informacijos centro funkcijas, su tikslu padėti nukentėjusiems asmenims išsiaiškinti dėl eismo įvykio kaltą asmenį ir gauti žalos atlyginimą, kai žala padaroma nedrausta transporto priemone ir pan. atvejais. Taigi, šiuo metu galiojančio Įstatymo nuostatos nesuteikia teisės Biurui prieiti prie visos informacijos, susijusios su eismo įvykiais.

Labai svarbu atkreipti dėmesį, kad tokios teisės ir įgalinimai Biurui nėra numatyti nei Direktyvoje, nei kituose Europos Sąjungos (ES) teisės aktuose. Direktyva numato, kad Biuras gali atlikti tik tam tikras (ribotas) funkcijas, susijusias su žalos atlyginimu nukentėjusiems tretiesiems asmenims, kai to neužtikrina draudimo mechanizmas, t. y., eliminuoja situacijas, kai nukentėję tretieji asmenys liktų be apsaugos, nes eismo įvykio kaltininkas buvo neapsidraudęs, arba neįmanoma jo surasti ir t.t. bei vykdyti tarptautinius išipareigojimus (pagal žaliosios kortelės sistemą, atlyginti žalą užsienyje nukentėjusioms aukoms, bendradarbiauti su kitų valstybių biurais ir pan.). Nėra numatyta, kad Biuras dalyvautų įprastiniuose draudimo santykiuose. Todėl Projekte šiuo metu Biurui priskirtos funkcijos niekaip neatitinka ir netgi prieštarauja Direktyvoje numatytai Biuro rolei, funkcijoms, jų turiniui, įgaliojimų riboms.

Kadangi Projekte numatyti pakeitimai, nepagrįstai išplečiantys Biuro funkcijas, nėra numatyti Direktyvoje, todėl nėra niekaip susiję su Projekto tikslu perkelti Direktyvos nuostatas į Lietuvos nacionalinę teisę. Negana to, dėl toliau nurodomų priežasčių, siūlomi pakeitimai turės neigiamos įtakos draudėjų ir nukentėjusiųjų interesų apsaugai, užkirs kelią Asociacijų nariams suteikti efektyvią pagalbą klientams bei taip užtikrinti draudikų ir draudėjų/nukentėjusiųjų trečiųjų asmenų interesų balansą.

Toliau pateikiame paaiškinimus, kodėl nurodyti Įstatymo pakeitimai yra nesuderinami su Biuro funkcijomis, aiškiai apibrėžtomis direktyvoje, Biuro kaip draudikų asociacijos tikslais,

funkcijomis, įgaliojimais ir Įstatymo bei ES teisės aktuose įtvirtintais vartotojų teisių, laisvo paslaugų ir asmenų judėjimo užtikrinimo tikslais.

1.1. Projektu numatytos Biuro funkcijos nėra numatytos Direktyvoje ar kituose ES teisės aktuose

Prieš Biurui suteikiant išimtinės teises ir papildomus įgaliojimus, būtina atsigręžti į Biuro steigimo tikslus ir tas funkcijas, kurias jam priskiria ES teisės aktai.

Šiuo metu galiojanti Įstatymo 26 str. redakcija numato net 11 punktų, kuriuose dėstomos Biurui priskiriamos funkcijos. Šios funkcijos iš esmės yra susijusios su pareiga atlyginti žalą, kai ją padaro nedrausta transporto priemonė (arba eismo įvykį sukėlusi transporto priemonė ir (ar) kaltininkas nėra nustatyti); privalomojo draudimo duomenų bazės valdymu (informacijos centro funkcija); tarptautiniu bendradarbiavimu ir išipareigojimų vykdymu pagal žaliosios kortelės sistemą.

Direktyvoje 2009/103/EB numatoma, kad Biuro funkcijos yra siejamos tik su pareiga užtikrinti žalos sureguliaciją, įvykus draudžiamajam įvykiui, kuris buvo padarytas transporto priemone, kurios įprastinė buvimo vieta yra kitos valstybės narės teritorijoje, nepriklausomai nuo to, ar ši transporto priemonė yra apdrausta (Direktyvos 2009/103/EB 2 straipsnis) bei šiai funkcijai įgyvendinti, tam tikros informacijos, susijusios su įvykį sukėlusia transporto priemone, gavimu ir perdavimu kitam nacionaliniam biurui (Direktyvos 2009/103/EB 6 straipsnis).

Iš to seka, kad pagrindinė informacijos centro funkcija yra tik užtikrinti greitą informacijos suteikimą nukentėjusiems tretiesiems asmenis apie, pavyzdžiui, kaltininko atsakomybę apdraudusią draudimo kompaniją, bet ne tenkinti privačius komercinius draudikų interesus, susijusius su rizikos vertinimu, potencialių klientų duomenų rinkimu, duomenų naudojimu matematinių/statistinių draudimo modelių kūrimui ir pan., kaip norima įdiegti Įstatymu. Pastarajai pozicijai dėl Biuro veiklos apimtys pritariama ir LR Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvadoje, derinant kitus Įstatymo pakeitimus: „*Biuras valdo transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo duomenų bazę, nes atlieka informacijos centro funkciją. Pastebėtina, kad Europos Sąjungos valstybėse narėse informacijos centrai buvo sukurti siekiant apsaugoti dėl eismo įvykių nukentėjusiųjų asmenų interesus, kad šie asmenys galėtų pateikti prašymus atlyginti žalą*”³. Tai reiškia, kad bet kokie kiti tikslai yra nesuderinami su Biurui priskirtų funkcijų vykdymu.

Pabrėžtina, kad Direktyva (kuri papildo Direktyvą 2009/103/EB) nekuria naujų ir neplečia esamų nacionalinių biurų funkcijų. Direktyvos tikslas yra užtikrinti vienodą minimalią eismo įvykiuose nukentėjusių asmenų apsaugą visoje ES, užtikrinti jų apsaugą draudimo įmonių nemokumo atveju ir užtikrinti, kad draudikai, vertindami pažymą apie ankstesnius reikalavimus atlyginti žalą, taikytų vienodą požiūrį į potencialius draudėjus, kertančius ES vidaus sienas, taip pat užtikrinti, kad nukentėjusiems būtų kuo greičiau atlyginama žala ir nebūtų taikomi neproporcingi procedūrų reikalavimai, kurie gali trukdyti gauti žalos atlyginimą, nustatyti mažiausios privalomojo draudimo sumas, valstybių narių vykdomų transporto priemonių draudimo patikrinimus ir įtvirtinti naujovę – draudėjo pažymų apie ankstesnius reikalavimus atlyginti žalą naudojimą. Kitaip tariant, visos funkcijos, kurios įtvirtintos ES teisės aktuose ir priskirtos Biurui, yra skirtos draudėjų ir nukentėjusiųjų apsaugai, o ne draudikų verslo interesų gynybai ir (ar) informacijos prieinamumo verslo tikslais didinimui ar pan.

³ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada dėl Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo Nr. IX-378 26 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/28c9eca0be4b11ed924fd817f8fa798e>).

Galiojančiuose ES teisės aktuose numatytos Biuro funkcijos nėra plečiamos, todėl Biuro funkcijos nacionaliniu lygmeniu taip pat negali būti plečiamos suteikiant jam išimtinis įgaliojimus, susijusius su elektroninės deklaracijos įrankio kūrimu, administravimu, šio įrankio pagalba ir juo prisidengus surinktos informacijos apie vartotojus ir jų riziką dalinimusi su Biuro, draudikų asociacijos, nariais – draudikais draudimo verslo vykdymo tikslais ir kitų panašių funkcijų priskyrimu Biurui.

Projektu, kurio leidybos iniciatyva kildinama iš Direktyvoje nustatytų reikalavimų įgyvendinimo, yra siekiama suteikti Biurui naujas ir papildomas funkcijas, kurios visiškai nesusijusios su pirminėmis, Direktyvoje numatytomis, Biuro funkcijomis ir jo veikla. Pavyzdžiui, Projektu Biurui pavedama vykdyti pažeidimų, kurių metu neteisėtai naudojamasi TPVCAPD sistema, prevenciją (Projekto 25 str. 11 p.) bei administruoti elektronines eismo įvykio deklaracijas, neva tam, kad būtų užtikrintas eismo įvykio aplinkybių fiksavimas ir tinkamas bei saugus asmens duomenų tvarkymas naudojant automatizuotas informacinių technologijų priemones (Projekto 25 str. 12 p.). Akivaizdu, kad tokių funkcijų priskyrimas Biurui, plečia jo veikimo ribas ir nėra kildinamos iš Direktyvos nuostatų, nes neturi nieko bendra su pirmine ir esmine Biuro funkcija – padėti gauti žalos atlyginamą nukentėjusiems asmenims, kai nėra žinomas kaltininkas ar kai įvykį sukėlė nedrausta transporto priemonė ir pan. atvejais.

Taigi, Asociacijos mano, kad turi būti vengiama plėsti Biuro funkcijas bei įgaliojimų apimtį, jeigu to specifiskai nenumato ES teisės aktai. Pastarajai pozicijai, iš principo pritaria ir pati Finansų ministerija, kadangi Pažymoje nurodoma, kad: „TPVCAPDĮ projektu nesiekama iš esmės keisti galiojančio reglamentavimo, kas galėtų sukelti neaiškumų privalomojo draudimo srityje“. Kaip LR teisingumo ministerija aiškiai pabrėžia dėl Įstatymo pakeitimų vertinimo, kitame Įstatymo pakeitimų derinimo projekte – „bet kokie reikalavimai, kuriuos siūloma įtvirtinti nacionaliniame teisės akte, įgyvendinančiame Europos Sąjungos teisės aktą, ir kurie viršija Europos Sąjungos teisės akte nustatytus reikalavimus ir (arba) yra nebūtini Europos Sąjungos teisės akte nustatytiems tikslams pasiekti, yra laikytini pertekliniu reguliavimu“⁴. Be kita ko, teikiant pastarąją Išvadą, LR teisingumo ministerija atkreipė dėmesį į reikalingumą ne tik pagrįsti atitinkamų priemonių įgyvendinimo būtinumą, bet ir siūlė įvertinti galimus alternatyvius sprendimus bei atlikti poveikio vertinimą⁵. Atitinkamai, Asociacijos vertina, kad ir šiuo atveju, nustatant naujas bei papildomas Biuro funkcijas, kurios nekylo iš ES teisės aktų, visų pirma, reikėtų įvertinti jų būtinumą, galimas alternatyvias priemones bei atlikti poveikio vertinimą, siekiant įvairiapusiškai ištirti galimą reguliavimo poveikį rinkai.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, turi būti siekiama, kad Biuro funkcijos nebūtų papildomai plečiamos ir liktų tos pačios apimties, kokia yra numatyta dabartinėje Įstatymo redakcijoje bei Direktyvoje. Kitaip tariant, Biuro įgaliojimų apimtį neturėtų išeiti iš visuomenei naudingos apsauginės, garantinės veiklos ribų, tokios kaip nuostolių kompensavimas, kai žalą padaro nedrausta transporto priemonė arba išmokos mokėjimas vietoje bankrutavusio draudiko. Priešingu atveju, išplėtus Biuro funkcijas taip, kaip numatyta Projekte, kyla rizika, jog Biuras tenkins išimtinai draudikų – savo asociacijos narių verslo interesus bei pavirs draudikų įrankiu stiprinant savo verslo pozicijas santykiuose su draudėjais/nukentėjusiais asmenimis ir draudimo tarpininkais.

⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos išvada dėl Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo Nr. IX-378 26 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto. Dokumentas Nr. XIVP-2473 (Išvada). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/ee44cf80c6e911ed9b3c9397e1236c2a>.

⁵ Ten pat.

1.2. Biurui kaip privačių verslo subjektų - draudikų asociacijai negali būti suteiktos viešojo administravimo funkcijos

Biuras yra privačių verslo subjektų, draudikų, kuriems Lietuvos Respublikoje leidžiama vykdyti transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą (TPVCAPD), asociacija (Įstatymo 24 str. 1 d.). Jo pirminis tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti privačių asociacijos narių verslo interesus ir juos ginti (LR asociacijų įstatymo 2 str. 1 dalis, Įstatymo 26 str. 1 dalis).

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublika nėra nei šios asociacijos steigėja, nei dalyvė, o Finansų ministerijos ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos galimybės daryti įtaką Biuro sprendimams apribojamos teise į patariamąjį balsą Biuro visuotiniame susirinkime (Įstatymo 31 str. 3 d.). Tuo tarpu draudikai, dalyvaudami Biuro visuotiniame susirinkime, tiesiogiai sprendžia Biuro finansinius klausimus, priima sprendimus dėl Biuro tarybos darbo, priima sprendimus dėl kitų draudikų (Biuro narių) ar Biuro direktoriaus pasiūlytų klausimų ir pan. (Įstatymo 31 str.). Visa tai reiškia, kad draudimo paslaugas teikiantys verslo subjektai - draudikai betarpiškai dalyvauja kasdieninėje Biuro veikloje ir gali daryti tiesioginį poveikį šios organizacijos veiklai, jos kryptčiai bei politikai.

Šiuo metu Įstatymas jau ir taip numato itin plačias Biuro teises ir įgaliojimus, o Projektu siekiama jas dar labiau išplėsti, įskaitant išskirtinę Biuro teisę tarpininkauti žalos administravimo procese tarp draudėjų/nukentėjusiųjų ir atsakingų draudikų (net ir tada, kai žala sukeliama apdrausta transporto priemone), teisę rinkti žalos administravimo informaciją (kuri pateikiama elektroninės deklaracijos forma) ir šiuos duomenis kaupti bei vėliau naudoti Projekte neapibrėžtiems tikslams. Akivaizdu, kad Biuro, kaip draudikus vienijančios asociacijos, interesai ir finansiniai tikslai žalos administravimo procese yra priešingi nukentėjusiųjų/draudėjų interesams, todėl tokia išimtinio tarpininkavimo teisė akivaizdžiai pažeidžia vartotojų interesus ir iškreipia draudimo rinkos dalyvių teisių bei pareigų balansą.

Suteikus teisę Biurui vienam administruoti elektroninės deklaracijos įrankį bei galimybę šia sukaupia informacija laisvai dalintis su draudikais rizikos vertinimo tikslais, neaišku kokiems tikslams ši informacija galės būti dar vėliau panaudojama draudikų. Kitaip tariant, realiai draudikai galės šią informaciją naudoti ir kitų draudimo produktų pardavimams, marketingui ir kitiems, išimtinai draudikams palankiems tikslams, padedantiems jiems vystyti verslą, bet ne gerinti vartotojų padėtį. Šiuo metu esamo reguliavimo apimtyje, draudimo brokeriai padeda suvaldyti šias rizikas, nes pataria vartotojams (potencialiems draudėjams) kokia informacija ir kokia apimtimi turi būti teikiama draudikams.

Galiausiai, tokių plačių teisių Biurui suteikimas atlikti funkcijas, nepriklausančias jo tiesioginei rolei, rinkti informaciją, administruoti visų eismo įvykių informacijos duomenų bazę, reiškia ne ką kitą, kaip viešojo administravimo funkcijų priskyrimą privačių verslo subjektų – draudikų, asociacijai, kas vien jau iš esmės prieštarauja viešojo administravimo sampratai.

Kitos institucijos, pavyzdžiui, VRM, kaip nurodoma Pažymoje, taip pat yra susirūpinusios dėl tam tikrų naujų funkcijų priskyrimo Biurui, vertinant, kad Biuras iš principo pradės teikti viešojo administravimo subjektui priskiriamas paslaugas. VRM atkreipia dėmesį, kad viešojo administravimo funkcijas atlieka tam skirtos valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos, pagal Viešojo administravimo įstatyme nustatytus reikalavimus, o asociacijoms viešojo administravimo įgaliojimai gali būti suteikiami tik, kai tokie įgaliojimai yra tiesiogiai susiję su tokių asociacijų veiklos tikslais. VRM minėtoje Pažymoje, be kitų pastabų, nurodė, kad įgaliojimų suteikimas Biurui neatitinka teisės aktų: Viešojo administravimo įstatyme įtvirtinto viešojo administravimo įgaliojimų suteikimą nustatančio reguliavimo, o nuostatos dėl informacijos teikimo Biurui neatitinka Teisėkūros pagrindų įstatymo bei Konstitucinio Teismo

jurisprudencijos formuluojamų aiškumo reikalavimų, kadangi nėra aiškūs nei konkretūs eismo saugumo nuostatas reglamentuojantys teisės aktai (visi tarptautiniai, nacionaliniai, teisės aktai, įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai ir t.t.), nei pareigos vykdymo sąlygos ar tvarka (tekste formuluojama absoliuti pareiga), nei konkretūs subjektai, kurie turės šią pareigą vykdyti, pvz., kiti asmenys, turintys žalos administravimui reikšmingos informacijos. Kitaip tariant, Projektu Biurui planuojamos suteikti teisės ir įgalinimai neatitinka teisės aktų, ir Biuras iš principo nėra tas subjektas, kuriam tokie įgalinimai galėtų būti suteikti. Įstatymo projektas, toks koks jis parengtas, negali būti priimtas ir įgyvendintas.

Elektroninių eismo įvykių deklaracijos monopolija, priskiriama Biurui, reikštų Biuro sistemos naudojimo prievolę, be jokių alternatyvių pasirinkimų (kadangi Projektas elektronine eismo įvykio deklaracija pripažįsta tik Biuro sistemoje įdiegtą elektroninę aplikaciją).

Taigi, Biuro juridinė forma ir valdymo organų struktūra bei jam numatyta pareiga atstovauti draudikų interesus yra nesuderinama su Biurui suteikiama teise tapti išimtinio elektroninės deklaracijos valdančiu ir administruojančiu subjektu, galinčiu dalintis šios veiklos rezultate surinkta informacija su draudikais (Biuro valdymo organo nariais).

Atitinkamai, žemiau Asociacijos teikia konkrečius pasiūlymus, kaip Projekto nuostatos turi būti koreguojamos, siekiant užtikrinti, kad Biuro rolė neprieštarautų jam Direktyvoje numatytoms teisėms ir tikslams, nekurtų interesų konflikto suteikiant viešojo administravimo subjekto įgalinimus verslo subjektų asociacijai.

1.3. Elektroninių eismo įvykio deklaracijų sistema privalo užtikrinti draudėjų interesus

Atsižvelgiant į Biuro valdymo organų sandarą, finansavimo šaltinius ir teisinį statusą, akivaizdu, kad Biuro veikla yra orientuota į tai, kad pirmiausia būtų tenkinami jo narių – draudikų poreikiai bei interesai. Vertinant tai, kad Biurui pavedus valdyti elektroninių deklaracijų įrankį gali nukentėti vartotojų interesai, nors jie turėtų būti svarbiausi Biurui, atsižvelgiant į jam ES reguliavimu pavestas funkcijas, bei tai, kad praktikoje gali kilti nuolatinės interesų konfliktų situacijos, kuomet Biurui reikėtų pasirinkti ar tenkinti jo narių – draudikų interesus, ar vis tik saugoti vartotojų (apdraustųjų, nukentėjusiųjų) interesus, Asociacijų supratimu, elektroninės deklaracijos įrankio kūrimas bei administravimas turi būti pavestas kitai institucijai, kuri įgyvendina viešojo administravimo funkcijas, o būtent - VĮ Regitra.

Projekto rengėjams atsisakius šią funkciją priskirti VĮ Regitra, alternatyvus Asociacijų siūlymas yra šias funkcijas liberalizuoti, suteikiant teisę visiems rinkos dalyviams kurti savas sistemas ir jas naudoti praktikoje. Detalūs argumentai, kodėl Projekto nuostatos susijusios su elektroninės deklaracijos įrankio pavedimu Biurui yra negalimos, yra išdėstytos žemiau.

1.3.1. Elektroninių deklaracijų kūrimo ir administravimo paslaugos negali būti pavestos Biurui

a) Dėl Biuro, kaip subjekto, netinkamumo administruoti įvykių deklaracijas ir ribojamos konkurencijos

Kaip detaliai paaiškinome 2023 m. sausio 13 d. rašte (7 psl.), pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą, rinkos dalyviai šiandien turi laisvę pasirinkti, koku būdu jie nori ir tuo momentu gali užpildyti ir pateikti deklaraciją – ar fizinės ar elektroninės formos, ar jie tą nori ir gali daryti savarankiškai ar nori pasitelkti draudimo produktų platintojų pagalbą.

Tačiau Projektu Biurui suteikiama išimtinė teisė būti visų eismo įvykių deklaravimo centru, nustatyti elektroninės deklaracijos turinį ir funkcionalumus ir būti pirmine duomenų pateikimo platforma, o tai reiškia, kad Biuras žalos administravimo procese veikia kaip draudikų įgaliotas

tarpininkas, t. y. asmuo, kuris užfiksuoja draudikų prašomą informaciją ir ją perduoda draudikams.

LR Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvadoje, derinant kitus Įstatymo pakeitimus, teisingai buvo pastebėta, jog: „*Biuras yra draudikų, kuriems leidžiama vykdyti Lietuvos Respublikoje transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą, asociacija. Biuras nėra transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties (toliau – draudimo sutartis) šalimi, todėl jam, kaip draudikų asociacijai, neturėtų būti pavedama įsiterpti į draudimo sutarties šalių teisinius santykius*⁶.

Be kita ko, įgalinant Biurą būti išimtinio elektroninių deklaracijų centru, iš esmės yra siūloma kurti monopolį, nors visiškai nėra aiškos nei priežastys, nei tokio reguliavimo motyvai. Pažymėtina, kad ir Pažyma neatsako į klausimą, kodėl Biuras buvo pasirinktas kaip išskirtinis subjektas ir kodėl būtent jam buvo nuspręsta pavesti elektroninių deklaracijų įrankio kūrimo ir administravimo funkcijas. Pažymoje taip pat nenurodoma, ar Projekto rengėjai svarstė alternatyvias priemones, atliko poveikio vertinimą, svarstant, ar Biuras yra tikrai pati tinkamiausia institucija, kuriai gali būti pavestos elektroninės deklaracijos įrankio kūrimo bei administravimo funkcijos. Be kita ko, Biuro atstovai yra vieni iš Projekto rengėjų, kas kelia daug abejonių dėl parengto ir derinamo projekto nešališkumo, objektyvumo ir kt. susijusių klausimų.

Asociacijos ankstesniame savo rašte jau yra detaliai argumentavusios, kodėl jų vertinimu elektroninės deklaracijos įrankio priskyrimas Biurui pažeidžia konkurencijos įstatymus, LR Konstitucinio Teismo išaiškinimus ir sąžiningos konkurencijos principą, bei jau yra atkreipusios dėmesį tai, kad prieš nustatant Projekto rengėjų siūlomą reguliavimą, yra būtinas išsamus poveikio konkurencijai vertinimas (2023 m. sausio 13 d. rašto 11-12 psl.). Šios savo pozicijos Asociacijos toliau laikosi, tačiau ekonomiškumo ir koncentruotumo tikslais savo pozicijos nekartoja ir prašo atžvelgti į ankstesnius Asociacijų argumentus, vertinant elektroninės deklaracijos įrankio priskyrimo klausimą Biurui.

Be to, išimtinio elektroninės deklaracijos kūrimo ir administravimo teisių suteikimas neturėtų būti priskirtas Biurui, nes tai sutrikdytų draudimo sutarties šalių teisių santykių balansą, be kita ko, apribojant vartotojų galimybę naudotis kitų specialių žinių turinčių asmenų (brokerių, žalos administravimo ekspertų, remonto dirbtuvių) pagalba pildant elektroninę deklaraciją, o draudikams suteikiant teisę nuspręsti, kokie duomenys turi būti deklaruojami.

Elektroninių deklaracijų įrankio kūrimo ir administravimo funkcijų monopolizavimas, pavedant jas atlikti Biurui, ne tik peržengia pirminę Biuro veiklos paskirtį, bet kartu prieštarauja vartotojų interesams.

Pažymoje yra nurodyta, esą „*Numačius galimybę pildyti ne tik Biuro administruojamas elektronines eismo įvykio deklaracijos formas, nebūtų:*

- *lygiaverčiai užtikrinti privalomojo draudimo produkto vartotojų interesai;*
- *sudarytos sąlygos visiems eismo įvykio dalyviams būti vertinamiems vienodai dėl kiekvieno eismo įvykio;*
- *užtikrinta tinkamas ir vienodais principais pagrįstas visų eismo įvykio dalyvių aplinkybių vertinimas dėl identiškų eismo įvykių, nebūtų užtikrinta tinkama ir vienodą galimybę pasinaudoti aiškia, vieninga sistema visiems be diskriminacijos;*

⁶ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada dėl Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo Nr. IX-378 26 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/28c9eca0be4b11ed924fd817f8fa798e>).

- *garantuotas saugus ir teisės aktų reikalavimus atitinkantis asmens duomenų tvarkymas.*“

Nurodyti argumentai yra deklaratyvūs, nepagrįsti ir niekaip nesusiję su Biuro, kaip elektroninių deklaracijų sistemos kūrimo ir administravimo subjekto, vaidmeniu. Tiek vartotojų teisių lygiavertis užtikrinimas, tiek sąlygos visiems eismo įvykio dalyviams būti vertinamiems vienodai dėl kiekvieno eismo įvykio, o lygiavertis eismo įvykio aplinkybių vertinimas niekaip nepriklauso nuo elektroninės deklaracijos tiekėjo (t. y. subjekto, kuris valdo pačią elektroninės deklaracijos pildymo sistemą), tačiau gali priklausyti nuo draudikų vertinimo ir sprendimų.

Kadangi elektroninės deklaracijos forma nėra reglamentuota ES lygiu, ji yra sukurta Biuro bei draudikų nuožiūra, tad ir jos pirminė paskirtis - užtikrinti draudikų verslo interesus. Tai matyti ir iš pačios Biuro elektroninės deklaracijos sistemos parodomosios versijos⁷:

- deklaracija pildoma ne kaip ES šablonas, o pildant klausimyną (todėl Biuro sistemoje nėra užtikrintos kitakalbių, disleksijų ar kitą kalbinį barjerą turinčių asmenų teisės);
- pildant elektroninę deklaraciją nėra įvardijamas atsakingas asmuo (t. y. draudikai pasilieka sau teisę nuspręsti, kas yra kaltas ir atsakingas už eismo įvykį);
- nėra suteikiama galimybė pasikonsultuoti su gyvu konsultantu, nors pildymas yra ribotas laike (kaip aptarta žemiau);
- eismo įvykio deklaracijos laikas atsiranda automatiškai ir paankstinti jį galima tik 30 min., vėlesnis elektroninės deklaracijos pildymas draudžiamas (tokiu būdu ribojama vartotojų teisė pasikonsultuoti dėl tolesnių veiksmų su teisininkais, brokeriais, remonto dirbtuvėmis ar pan.);
- eismo įvykio deklaracija išimtinai pritaikyta fiksuoti dviejų transporto priemonių susidūrimą, nors nemažą dalį popierinių deklaracijų sudaro tos, kurios fiksuoja transporto priemonės atsitrenkimą į kitus objektus (elektros stulpą, tvorą, naminių gyvūnų). Nesant galimybės fiksuoti tokius įvykius – juos teks fiksuoti kviečiant policiją ir tokiu būdu didinant policijos pareigūnų užimtumą įvykiuose, kurie iki šiol sėkmingai fiksuojami popierinėse eismo įvykio deklaracijose.

Nepaisant to, ar eismo įvykio dalyvis deklaraciją pildė pirmą kartą savo gyvenime ar ne, po eismo įvykio žmonės jaučia didelį stresą, neturi reikiamų teisinių žinių, todėl nežino kokios aplinkybės yra reikšmingos, ką reikia nufotografuoti ir užfiksuoti eismo įvykio deklaracijoje (pvz., nežino, kad pagal Įstatymą yra atlyginama ir už sugadinto automobilio bagažinėje buvusius eismo įvykio metu sugadintus daiktus). Dėl šios priežasties, Asociacijos daro išvadą, kad Biuras, skirtingai nei šiuo metu analogišką tarpininkavimo veiklą vykdančios Asociacijų nariai, nėra suinteresuotas padėti nukentėjusiesiems, kadangi Biuro sistema atliepia draudikų verslo poreikius (tik dalis pildomos informacijos sutampa su ES patvirtintos elektroninės deklaracijos standartu), o ne padeda vartotojams.

Tuo tarpu padėti supildyti elektroninę deklaraciją tiek nukentėjusiems asmenims, tiek eismo įvykio kaltininkams praktikoje dažnu atveju padeda draudimo tarpininkai – brokeriai. Konkrečiai, brokeriai gali paaiškinti, kokią informaciją ir kur reikia nurodyti, kaip reikia pildyti deklaraciją, ką tiksliai ir kaip detalai joje reikia nurodyti, kaip reikia nustatyti kaltą dėl eismo įvykio padarymo asmenį, kokie nuostoliai patenka į draudimo apsaugos apimtį, kur reikia pasirašyti ir pan. Tokiu būdu brokeriai padeda užtikrinti būtent vartotojų interesus, kad jie nepasimestų ir žinotų savo teises ir pareigas atsitikus eismo įvykiui.

⁷ <https://draudimoivykiai.lt/>

Asociacijos nesutinka su Pažymoje nurodytu teiginiu neva „<..> nei šiuo metu galiojantis TPVCPD įstatymas, nei TPVCPDĮ projekto nuostatos neriboja jokių brokerio funkcijų, o brokerio galimybė susipažinti su asmens duomenimis realizuotina arba turint draudiko įgaliojimus sudarant draudimo sutartį, arba turint sutartį su klientu arba turint įgaliojimus atstovauti žalos administravime asmeniui, kuris kreipėsi į brokerį dėl pagalbos žalos administravimo procese”. Remiantis aukščiau minima demonstracine elektroninės deklaracijos versija, konstruojama elektroninės deklaracijos pildymo schema (pvz., kad realiai pildant elektroninę deklaraciją asmuo bus ribojamas 30 min. intervalu, nes priešingu atveju eismo įvykio deklaracija neatspindės tikslaus eismo įvykio laiko, kas draudikų gali būti traktuojama kaip įvykio aplinkybių klastojimas) akivaizdžiai įrodo, kad asmenys neturės realios galimybės suspėti pakonsultuoti su draudimo tarpininkais (brokeriais) dėl deklaracijos pildymo. Taigi, įteisinus Projekto nuostatas, praktikoje galės būti diegiamos priemonės, kurios ribos draudimo tarpininkų dalyvavimą draudimo įvykių administravimo procese. Pabrėžtina, kad įgyvendinant elektroninės deklaracijos įrankį, gali atsirasti ir kitų papildomų reikalavimų ar kitų neaiškių ribojimų, kurie faktiškai sunkins vartotojų padėti neužtikrinant draudimo tarpininkų (brokerių) techninės prieigos prie elektroninės deklaravimo sistemos. Todėl, dėl šių ir kitų aukščiau minėtų priežasčių, negalima palikti Biurui kurti ir administruoti elektroninės deklaracijos įrankį. Pavyzdžiui, tame pačiame įrankyje yra numatytos „varnelės“, skirtos tiesioginės rinkodaros sutikimams (priminimams apie besibaigiantį draudimo poliso galiojimą), asmens duomenų sutikimai teikiami labai platūs, nesusieti su eismo įvykio administravimo tikslais ir apimtimi. Primintina, kad eismo įvykio deklaracijos pildymas vyksta stresinėje situacijoje, todėl tokie papildymai pažeidžia vartotojų teisę laisvai spręsti, kas jiems yra priimtina, išsamiai susipažinti su duodamų sutikimų apimtimi.

Asociacijų įsitikinimu, elektroninių deklaracijų kūrimo ir administravimo monopolis galėtų būti perduotas tik valstybės institucijoms ir ar įstaigoms, pvz. VĮ Regitra, kadangi ši institucija turi teisę teikti viešąsias paslaugas ir veikti nepriklausomai nuo privačių draudikų interesų. Šios funkcijos perkėlimas VĮ Regitra, Asociacijų vertinimu, yra geriausias variantas, siekiant užtikrinti vartotojų interesus, be to, tai padaryti turėtų būti ekonomiškai ir paprasta, kadangi ši institucija jau tvarko ir turi tam tikrus duomenis apie transporto priemones, jų valdytojus, informaciją apie draudimą ir kt. informaciją, reikalingą elektroninių deklaracijų įrankio kūrimui ir palaikymui. Negana to, atsižvelgiant į tai, kad VĮ Regitra nebūdama vienu iš draudimo rinkos verslo subjektų asociacija ir todėl neturėdama tikslo tenkinti konkrečius komercinius jų poreikius, nesusidurtų su galimu interesų konfliktu. Asociacijos vertina, kad jei jau yra siekiama elektroninių deklaracijų ir su jais susijusių duomenų administravimo tikslų perkėlimo į vienas centralizuotas rankas – tai gali būti tik toks nešališkas subjektas kaip VĮ Regitra.

b) Dėl galimo interesų konflikto, Biurui renkant ir dalinantis plataus masto duomenimis, susijusiais su administruojamomis elektroninėmis deklaracijomis

Projektas numato draudiko teisę be apribojimų naudotis informacija iš Biuro valdomos duomenų bazės draudimo rizikos vertinimo tikslais (Projekto 6 str. 3 d. ir Projekto 27 str. 7 d.).

Tuo tarpu Biurui pavedus elektroninės deklaracijos administravimo funkcijas, Biurui bus suteikta nauja, ES teisės aktuose jam nenumatyta, išskirtinė teisė rinkti informaciją ne tik apie sudarytas draudimo sutartis ir draudžiamuosius įvykius, bet ir apie žalos administravimo eigą bei visų įvykių aplinkybes, nukentėjusius asmenis, liudininkus, asmenų kontaktinius duomenis, sveikatos duomenis ir pan. informaciją tuose įvykiuose, kuriuose bus pildoma elektroninės deklaracijos forma, nors pagal dabar galiojantį reguliavimą Biuras tokiose situacijose apskritai nedalyvauja ir neturi jokios galimybės prieiti prie tokių duomenų. Tokio reguliavimo rezultate, Biuras Projekto 6 str. 3 d. ir Projekto 27 str. 7 d. pagrindu galės visa informacija, esančia Biuro bazėje, dalintis su draudikais.

Negana to, Projekto 15 str. 8 d. numato, kad Biuras galėtų gauti informaciją iš policijos apie KET pažeidimus. Taigi, draudikams ir kitiems asmenims (turintiems teisę gauti duomenis iš duomenų bazės, pvz., kaip numatyta Projekto 27 str. 7 d.) taps lengvai pasiekiamą tokia Biuro duomenų bazėje kaupiama privati informacija apie eismo įvykio dalyvius, kaip eismo įvykio kaltininkas, KET pažeidimai ir pan.

Pažymoje Finansų ministerija nurodo, kad informacija apie KET pažeidimus Biurui bus prieinama teisėtu pagrindu, nes neva Biuras atlieka informacijos centro funkciją pagal Direktyvos 23 str. Asociacijų vertinimu, tai deklaratyvus atsakymas, nes informacijos centro funkcija nėra niekaip susijusi su tokios informacijos rinkimu ir kaupimu.

Asociacijų vertinimu, Biurui priskirtina informacijos centro funkcija savaime nereiškia jo teisės rinkti, valdyti ir juolab laisvai dalintis jautria informacija su kitais draudikais apie eismo įvykio kaltininką, eismo įvykio aplinkybes bei KET pažeidimus. Biurui Projektu suteikus teisę administruoti elektronines deklaracijas bei įteisinant galimybę dalintis administravimo metu surinkta informacija su draudikais rizikos vertinimo tikslais, savaime reiškia, kad informacija apie įvykio kaltininką bei KET pažeidimus ir kitas eismo įvykio aplinkybes taps Biuro (ir platesnio subjektų rato) žinioje, nes ši informacija visada atsispindės elektroninėse deklaracijose ir duomenų centro sukauptuose duomenų bankuose.

Net jei Biurui (ar kitai įstaigai) būtų pavesta elektroninės deklaracijos administravimo funkcija, atkreiptinas dėmesys, kad informacija apie administracinius nusižengimus yra pakankamai jautri ir viešai neprieinama informacija, todėl Projekte turėtų būti aiškiai nustatyta, kad šios informacijos Biuras negali nei rinkti, nei ja dalintis.

Asociacijų vertinimu, tokios plačios informacijos kaupimas Biuro žinioje ir galėjimas ja dalintis su Biuro asociacijos nariais – draudikais, draudimo rizikos vertinimo tikslais, akivaizdžiai demonstruoja nesuderinamus interesus ir galimas interesų konflikto situacijas. Be to, tai, kad informaciją iš Biuro bazės galės pasiimti tik draudikai, taip pat rodo Projekto rengėjų siekį suteikti išskirtinį pranašumą draudikams ir kelia abejonių, kokios apimties vartotojų duomenys ir kokiems tikslams jie bus iš tikrųjų naudojami. Kitaip tariant, Projektu numatyti Biuro įgalinimai paverčia jį duomenų baze, kurioje kaupiami, saugomi ir kurioje cirkuliuoja įvairiausi duomenys apie visus transporto priemonių valdytojus, naudotojus, nukentėjusius asmenis, liudininkus ir potencialiai visus Lietuvos gyventojus bei suteikiama teisė draudikams nevaržomai tokią informaciją gauti, nors vartotojai galimai net nežinos, kad jų duomenys yra saugomi ar Biuro dalinami kitiems asmenims ir galimai bus naudojami prieš juos pačius (pavyzdžiui, vertinant riziką prieš sudarant naują draudimo sutartį su draudiku).

Taigi apibendrinus esamą situaciją ir Projekte nurodytus pasiūlymus dėl papildomų Biuro teisių ir funkcijų, tenka konstatuoti, kad Projektu yra įsteigtas privačių asmenų valdomas ir finansuojamas subjektas, kuriam valstybės institucijos iš esmės paveda atlikti viešojo administravimo funkcijas, įgalina rinkti didelės apimties informaciją apie draudimo rinkos dalyvius ir su eismo įvykiu susijusius asmenis bei leidžia šia informacija dalintis su draudikais komerciniais tikslais (rizikos vertinimui prieš sudarant draudimo sutartis).

Apibendrinant argumentus, išdėstytus aukščiau, siekiant užtikrinti vartotojų (ne draudikų verslo) interesus bei neplečiant Biuro funkcijų labiau nei to reikalauja Direktyvoje dėstomos nuostatos, Asociacijos rekomenduoja Projekto 2 str. 4 d. numatytą eismo įvykio deklaracijos sąvoką koreguoti taip, kad elektroninės deklaracijos administravimo įrankis būtų pavestas VĮ Regitra, kuru turi teisę vykdyti viešojo administravimo paslaugas:

„Eismo įvykio deklaracija – eismo įvykyje dalyvavusių transporto priemonių valdytojų eismo įvykio vietoje ranka arba Valstybės įmonės „Regitra“ Lietuvos Respublikos transporto

~~priemonių draudikų biuro administruojamomis~~ informacinių technologijų priemonėmis pildomas ir pasirašomas nustatytos formos dokumentas, kuriame fiksuojamas eismo įvykio faktas, aprašomos jo aplinkybės ir braižoma schema. Eismo įvykio deklaracijos forma, užpildyta Valstybės įmonės „Regitra“ ~~Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro administruojamomis~~ informacinių technologijų priemonėmis, šiame įstatyme suprantama kaip elektroninė eismo įvykio deklaracija.“

Jei aukščiau esantis siūlymas nėra priimtinas, tokiu atveju Asociacijos siūlo įtvirtinti tokį apibrėžimą, kuris atspindėtų situaciją tokią, kokia ji yra šiuo metu rinkoje – kai kiekvienas draudimo produktų platintojas gali susikurti ir siūlyti naudoti savo elektroninę sistemą, skirtą elektroninėms eismo įvykio deklaracijoms pildyti. Kitaip tariant, jeigu nebūtų pritarta pavesti elektroninės deklaracijos įrankio VI Regitrai kaip subjektui, kuris turi teisę atlikti viešojo administravimo paslaugas ir nėra suinteresuotas atstovauti draudikų interesams, vienintelis būdas subalansuoti draudimo sutarties šalių ir nukentėjusiųjų interesus yra liberalizuoti elektroninių deklaracijų kūrimo ir administravimo paslaugas, tokiu būdu suteikiant teisę tokius instrumentus kurti ne tik Biurui pagal draudikų nurodymus, bet ir vartotojų/nukentėjusiųjų interesus atstovaujantiems subjektams (brokeriams, žalų reguliavimo įmonėms, remonto dirbtuvėms). Analogiška praktika taikoma ir kitose ES valstybėse narėse⁸.

Asociacijos atkreipia dėmesį, kad Pažymoje ir kitos institucijos išreiškia susirūpinimą dėl elektroninių deklaracijų administravimo funkcijos priskyrimo išskirtinai Biurui ir galimybės nesuteikimo pripažinti tinkamomis elektroninėmis deklaracijomis ir kitų įrankių pagalba užpildytos deklaracijos. Pavyzdžiui, LR vidaus reikalų ministerija nurodė (su kuo Asociacijos sutinka ir pasigenda Pažymoje argumentuoto ir išsamaus Projekto rengėjų argumentavimo), jog: „kyla abejonių, kodėl eismo įvykio deklaracija nebūtų laikomas kitomis nei Biuro administruojamomis informacinių technologijų priemonėmis užpildytas dokumentas. Manome, kad jeigu eismo įvykio deklaracija siūloma laikyti bet kokią eismo įvykyje dalyvavusių transporto priemonių valdytojų eismo įvykio vietoje ranka surašytą popierinį dokumentą, tai ribojimas eismo įvykio deklaracija laikyti tik tokį dokumentą, kuris pildomas Biuro administruojamomis informacinių technologijų priemonėmis, prieštarauja 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB (toliau – Reglamentas), 46 straipsniui“.

Atitinkamai, siekiant liberalizuoti elektroninių deklaracijų administravimo procesą, Projekto 2 str. 4 d. numatyta eismo įvykio deklaracijos sąvoka turėtų būti koreguojama taip:

„Eismo įvykio deklaracija – eismo įvykyje dalyvavusių transporto priemonių valdytojų eismo įvykio vietoje ranka arba ~~Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro administruojamomis~~ informacinių technologijų priemonėmis pildomas ir pasirašomas nustatytos formos dokumentas, kuriame fiksuojamas eismo įvykio faktas, aprašomos jo aplinkybės ir braižoma schema. Eismo įvykio deklaracijos forma, užpildyta ~~Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro administruojamomis~~ informacinių technologijų priemonėmis, šiame įstatyme suprantama kaip elektroninė eismo įvykio deklaracija.“

Atsižvelgiant į tai, kurį variantą pasirinktų Projektą rengėjai (t. y. ar šią paslaugą pavesti administruoti VI Regitra, ar apskritai liberalizuoti elektroninių deklaracijų įrankį), turėtų būti

⁸ <https://www.incar.fi/vahinkoilmoitus/electronic-accident-declaration/>;

koreguojamos ir kitos Projekto nuostatos, panaikinant Biuro funkciją administruoti elektronines eismo įvykio deklaracijas (pvz., Projekto 25 str. 12 p. ir kitas Projekto nuostatas).

2. DĖL ASMENS DUOMENŲ REGULIAVIMO NESUDERINAMUMO SU PROJEKTU

Nepaisant to, kad Projektu numatytas itin plačių teisių Biurui suteikimas, neatspindintis nei Direktyvos nuostatų nei Biuro, kaip draudikų asociacijos, interesų konflikto su jam pavedamais viešojo administravimo įgalinimais, Projekto pakeitimai taip pat prieštarauja ir BDAR reikalavimams, nes be jokio teisinio pagrindo nustatomi ribojimai gauti duomenis brokeriams vykdant draudimo produktų platinimo veiklą pagal LR draudimo įstatymą.

Be to, draudikams rizikos vertinimo tikslais teikiamų duomenų neribota apimtis prieštarauja BDAR duomenų minimizavimo principui, todėl turi būti nustatytas aiškus duomenų teikimo tikslo apribojimas – duomenys teikiami draudikams tik rizikos įvertinimo tikslais, – ir duomenų apimtis apribota tik tais duomenimis, kurie susiję su rizikos vertinimu. Taip pat turi būti numatyta, kad sveikatos ir kiti specialiųjų kategorijų duomenys šiais tikslais nebūtų teikiami, nes šių duomenų teikimas taip pat prieštarautų BDAR.

2.1. Dėl duomenų teikimo brokeriams (Projekto 27 str. 7 d.)

Duomenų bazėje tvarkomą informaciją Biuras turi teikti ir draudimo brokeriams, ne tik draudikams (Biuro nariams) (Projekto 27 str. 7 d.).

Projekto 27 str. 7 d. numatoma apriboti sąrašą asmenų, kurie turi teisę gauti duomenų bazėje esančią informaciją, į šį sąrašą neįtraukiant draudimo brokerių ir kitų draudimo tarpininkų.

Asociacijų pateiktas pasiūlymas papildyti šį sąrašą, įtraukiant draudimo produktų platintojus, kaip subjektą, turintį teisę gauti šią informaciją, buvo atmestas, vadovaujantis tuo, kad nebuvo pateiktas pagrindimas, kokiais tikslais duomenys reikalingi brokeriams ar kitiems draudimo tarpininkams, neva nepagrįstas duomenų tvarkymo būtinumas, ir teigiant, kad „*leidimas brokeriams tvarkyti Duomenų bazėje kaupiamus asmens duomenis neatitiktų BDAR reikalavimų*“.

Teisinis reguliavimas, pagal kurį užkertama bet kokia galimybė gauti duomenis brokeriams ar kitiems draudimo tarpininkams iš Duomenų bazės, yra visiškai nesuderinamas su 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (**Reglamentas**) nuostatomis.

Visi klausimai dėl to, kas turi teisę gauti kitų asmenų tvarkomus asmens duomenis, ir kokiomis sąlygomis šią teisę gali įgyvendinti, gali būti sprendžiami išimtinai tik remiantis Reglamentu. Todėl numatomas nustatyti vidaus teisinis reguliavimas, pagal kurį *a priori* uždraudžiama gauti asmens duomenis tam tikriems asmenims, yra nesuderinamas su Reglamentu ir jam prieštarauja.

Vien tai, kad Projekto rengėjai pasigedo pagrindimo, kokiais tikslais brokeriai galėtų gauti asmens duomenis iš Duomenų bazės, nereiškia, kad tokie tikslais neegzistuoja. Spręsti, ar suinteresuoti asmenys pagrindžia savo teisėtus ir apibrėžtus tikslus gauti tam tikrus asmens duomenis, neturėtų įstatymų leidėjas, ir juo labiau Projekto rengėjai, nes šie klausimai spręstini vadovaujantis Reglamento reikalavimais. Projekto rengėjai negali atlikti priežiūros institucijos vaidmens ir spręsti dėl suinteresuotų asmenų – brokerių – teisės gauti duomenis nepagrįstumo.

Draudimo brokerių įmonė turi teisę vykdyti draudimo produktų platinimo veiklą tiek draudiko, tiek draudėjo, apdraustojo, naudos gavėjo ar nukentėjusio trečiojo asmens pavedimu, tačiau draudimo brokerių įmonė privalo visuomet veikti draudėjo, apdraustojo, naudos gavėjo ar nukentėjusio trečiojo asmens interesais (LR draudimo įstatymo 161 str. 9 d.).

Draudimo produktų platinimo veikla neapsiriboja draudimo sutarčių sudarymu, bet apima ir pagalbą administruojant sutartis, siekiant gauti draudimo išmoką. Be to, LR draudimo įstatymo 2 str. 25² d. ir draudimo produktų platinimo direktyvos⁹ 2 str. 1 d. 1 p. numato, kad draudimo produktų platinimo funkcijas taip pat apima ir platintojų teikiama pagalba savo klientams administruojant ir vykdant draudimo sutartis. Todėl eismo įvykio deklaracijos, kuria pateikiamas pranešimas draudikui apie įvykusį eismo įvykį, pildymas ar pagalba ją pildant ir (ar) perdavimas atsakingam draudikui yra vienas iš šios draudimo produktų platintojų funkcijos įvykdymo būdų TPVCAPD produktų platinimo atveju.

Todėl draudimo brokerių teisė gauti duomenis iš duomenų bazės ne tik pagrįstai teisėtais ir aiškiai apibrėžtais tikslais, bet ir yra pagrįsta įstatymu.

Nors Projekto rengėjai deklaruoja, kad Projekto nuostatos neriboja brokerių veiklos, tačiau užkertant kelią draudimo brokerių įmonei lygiomis teisėmis su draudikais gauti informaciją iš duomenų bazės, reikalingą draudėjų teisei gauti draudimo išmoką realizuoti, iš esmės sumenkinami vienos draudimo santykius šalies interesai, kuriais draudimo brokerių įmonė ir veikia.

Pažymėtina ir tai, kad Projektu siekiama, jog visos elektroninės įvykių deklaracijos būtų tvarkomos išimtinai Biuro sistemoje, todėl visas asmens duomenų tvarkymas būtų sukoncentruotas duomenų bazėje, kas dar labiau pagrindžia teisę ir pagrįstą interesą brokeriams šią informaciją gauti, nes siekiama, kad kitų informacijos šaltinių tiesiog neegzistuotų.

Draudimas teikti duomenis brokeriams taip pat yra nesuderinamas su nuo 2023 m. rugsėjo 24 d. pradedamo taikyti Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2022/868 2022 m. gegužės 30 d. dėl Europos duomenų valdymo (Duomenų valdymo aktas) numatytu draudimu nustatyti susitarimus ar kitą praktiką, pagal kuriuos suteikiamos išimtinės teisės arba kurių tikslas ar poveikis yra tokių išimtinių teisių suteikimas arba subjektų, kurie nėra tokių susitarimų ar kitos praktikos šalys, galimybės pakartotinai naudoti duomenis apribojimas (4 str.). Projekte numatytas duomenų (ypač, kiek tai susiję su ne asmens duomenimis) teikimas tik draudikams ir draudimas teikti duomenis brokeriams reikštų ne ką kitą kaip šių Duomenų valdymo akto reikalavimų pažeidimą.

Atitinkamai, Asociacijos prašo koreguoti Projekto 27 str. 7 d. nuostatą sekančiai:

*„Biuras neatlygintinai teikia duomenų bazėje esančią informaciją, <...> įstaigoms ir teismams jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytoms funkcijoms atlikti, **draudikams draudimo produktų platintojams, perdraudikams, nukentėjusiems per eismo įvykį asmenims ir kitiems asmenims, kurie turi teisę gauti tokio pobūdžio informaciją, vadovaudamasis Reglamentu (ES) 2016/679 <...>“.***

2.2. Biuro renkamų ir draudikams teikiamų duomenų apimtis pažeidžia duomenų kiekio mažinimo principą ir prieštarauja BDAR (Projekto 6 str. 3 d.)

Projektas numato draudiko teisę be apribojimų gauti visą informaciją iš Biuro valdomos duomenų bazės draudimo rizikos vertinimo tikslais ir draudimo sutarčių sudarymo tikslais (Projekto 6 str. 3 d. ir Projekto 27 str. 7 d.).

⁹ 2016 m. sausio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/97 dėl draudimo produktų platinimo.

Asociacijų įsitikinimu, draudikams nepagrįstai suteikta teisė gauti visus Biuro tvarkomus duomenis be jokių apimties apribojimų draudimo rizikos vertinimo tikslais pažeidžia draudėjų ir kitų duomenų subjektų teisę į privatumą ir interesus dėl šių priežasčių:

- Draudikų teisė gauti visus Biuro tvarkomus duomenis, kurie išvardinti Projekto 27 str. 3 d., apima ir tokius duomenis, kurie nėra susiję su draudimo rizikos vertinimu ir kuriuos gauti draudikai neturi teisinio pagrindo. Tai pirmiausia visų transporto priemonių valdytojų duomenys (asmens kodai ir kontaktiniai duomenys), informacija apie draudimo sutartis ir draudimo liudijimus jų galiojimą, informacija apie transporto priemones – eismo įvykių Lietuvoje dalyvės, atsakingus už žalą asmenis (vardas, pavardė, asmens kodas, kontaktiniai duomenys), kuri apima ir informaciją apie taikytas administracines sankcijas ar net teistumą, taip pat žalą patyrusių asmenų duomenis (vardas, pavardė, asmens kodas, kontaktiniai duomenys), įskaitant sveikatos duomenis, informacija apie žalas, išmokėtas išmokas, žalų administravimą ir išmokų mokėjimą. Šie duomenys ne tik yra itin didelės apimties, bet tarp jų yra specialių kategorijų duomenys, kurių tvarkymas negali būti pagrįstas draudimo sutarties sudarymo būtinybe ir draudikų teisėtu interesu vertinti riziką. Be to, šie duomenys nėra susiję su draudimo rizikos vertinimu ir negali būti teikiami. Taip pat draudimo rizikos vertinimui draudikams nėra reikalinga informacija apie draudiminių įvykių metu surinktus duomenis (jie apima netgi liudytojų parodymus, t. y. duomenų subjektus, kurie nesusiję su sudaroma draudimo sutartimi), kuriuos teikti nėra nustatyta jokių apribojimų. Todėl Projekte būtina nustatyti apribojimus teikiamų duomenų apimčiai, nustatant, kurių kategorijų duomenis gali būti teikiami, ir visais atvejais numatant, kad negali būti teikiami specialių kategorijų duomenys ir duomenys apie tuos duomenų subjektus, kurie nesusiję su vertinama rizika. VDAI pastabose Projektui taip pat yra nurodžiusi, kad specialių kategorijų duomenų teikimui nėra teisinio pagrįstumo;
- Visiškai nepagrįstai atnaujintame Projekto 6 str. 3 str. formuluotėje atsisakyta sąlygos, kad visais atvejais duomenų teikimas atitiktų Reglamente (ES) 2016/679 nustatytą reikalavimą, todėl ši sąlyga turi būti įtraukta, nes priešingu atveju, pagal įstatymo parengiamąją medžiagą atsirastų galimybė aiškinti įstatymo nuostatas taip, lyg jos nereikalautų vadovautis Reglamentu (ES) 2016/679, arba leistų tokį duomenų tvarkymą, kurio neleidžia šis reglamentas;
- Draudikai įgyja galimybę be jokių apribojimų ir neturėdami jokių teisėtų pagrindų naudoti ar net piktnaudžiauti teise naudoti duomenis draudimo produktų platinimo tikslais, nes Projekto 6 str. 3 d. numatyta teisė gauti duomenis ne tik rizikos vertinimo tikslais, bet ir draudimo sutarties sudarymo tikslais. Tuo tarpu draudimo sutarčiai sudaryti duomenis turi pateikti pats draudėjas, o ją patikrinti draudikai turi tiesiogiai pirminiuose duomenų šaltiniuose (viešuose registruose), o ne naudoti Biuro duomenų bazę, kaip centralizuotą duomenų rinkinį. Todėl draudikų teisė gauti informaciją iš Biuro draudimo sutarties sudarymo tikslais, tiek, kiek šie tikslai nesusiję su draudimo rizikos vertinimu, negali būti įtvirtinta (primename, kad draudikas riziką vertina prieš draudimo sutarties sudarymą, t. y. užtenka asmens kreipimosi į draudiką, kad jis pradėtų rizikos vertinimo procesą, todėl sukontroliuoti, ar iš tiesų konkretus asmuo kreipėsi į draudiką, ar draudikas pats ėmėsi iniciatyvos sudaryti sutartį faktiškai yra neįmanoma);
- Draudikai įgyja teisę naudotis prieiga prie Biuro sistemos ne tik privalomojo draudimo sutarčių, bet ir Kasko ar kitų draudimo sutarčių sudarymui ir rizikos vertinimui (nes Įstatymas to daryti nedraudžia), tokiu būdu dar labiau išplečiama duomenų panaudojimo apimtis;

- Draudikų atliekamas rizikos vertinimas būtų vienpusis, draudėjas nežinodamas kokios apimties ir sudėties informaciją draudikas vertina turėtų ribotas galimybes pateikti įrodymus, mažinančius jo rizikingumą (pvz., draudikas rizikingumą vertina pagal Biuro informaciją, kuri rodo, kad draudėjo automobilis per pastaruosius 5 metus turėjo eilę eismo įvykių Vilniuje, kurių metu buvo tiek nukentėjusysis, tiek kaltininkas, transporto priemonę faktiškai valdė 23 metų draudėjo sūnus, nors dabar draudėjas, 65 metų vyras, išsikraustęs gyventi į sodybą Druskininkuose, o jo sūnus yra išgijęs nuosavą automobilį).

Taigi, Asociacijų vertinimu, nevaržoma draudikų teisė pasiimti iš Biuro duomenų bazės norimą informaciją su tikslu vertinti riziką peržengia teisėtumo ribą ir prieštarauja draudėjų interesams. Todėl turi būti duomenų teikimo tikslas apribotas rizikos vertinimu, apribotos duomenų kategorijos, kurias gali gauti draudikai ir numatytos išimtys, kad specialiųjų kategorijų duomenys negali būti teikiami.

Dėl Projekto neatitikties BDAR yra pasisakiusi ir TM Pažymoje, nurodydama, kad iš Įstatymo 27 str. nuostatų nėra aišku, kokiais tikslais asmens duomenys tvarkomi TPVCAPD duomenų bazėje, kad tikslai yra neaiškūs ir bendri, taip pat kad nėra nurodyti visi tvarkytini detalūs asmens duomenys ar asmens duomenų rūšys, netinkamai įtvirtintos asmenų informavimo pareigos, perkeltos ne visos nuostatos iš aktualių BDAR straipsnių, neaišku, kokios apimties duomenys turėtų būti tvarkomi ir pan.

Pabrėžtina, kad pirminiame projekto derinimo etape buvo nurodoma, kad specialiųjų kategorijų asmens duomenys nebus tvarkomi, ir VDAI yra specifiškai pasisakiusi savo pastabose (Projekto rengėjai el. paštu informavo Inspekciją, kad: „*duomenų bazėje ypatingieji asmens duomenys (pvz., susiję su asmens sveikata) nėra ir nebus tvarkomi*“), tačiau nepaisant institucijų pastabų, po pirmo derinimo rato Biurui priskiriamas sveikatos duomenų tvarkymas. VDAI taip pat pasisakė dėl asmens duomenų detalumo ir teikimo tvarkos nustatymo trūkumų Projekte.

Dėl pirmiau įvardytų priežasčių manome, kad teisės akto projektas asmens duomenų požiūriu parengtas netinkamai ir negali būti įgyvendintas, todėl su asmens duomenų tvarkymu susijusios nuostatos turi būti koreguojamos.

Atitinkamai, siūloma koreguoti Projekto 6 str. 3 d.:

*„Prieš sudarydamas draudimo sutartį, draudėjas privalo suteikti draudikui jo prašomą teisingą informaciją ir pateikti dokumentus, būtinus draudimo sutarčiai sudaryti. Draudėjas taip pat turi teisę savo iniciatyva pateikti papildomą informaciją ir (ar) dokumentus, draudiko nurodytus kaip turinčius reikšmės vertinant draudimo riziką. Draudikas turi teisę tikrinti, ar pateikta informacija teisinga. **Draudėjas ir, vadovaudamasis Reglamentu (ES) 2016/679** ~~Draudikas taip pat~~ turi teisę gauti **konkrečią su draudėju susijusią informaciją** iš transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo duomenų bazės (toliau – duomenų bazė), ~~šio įstatymo 27 straipsnio 3 dalyje nurodytą, draudimo sutarčiai sudaryti reikalingą būtiną sudaromai draudimo sutarties rizikai įvertinti – transporto priemonės identifikavimo ir techninius duomenis. Specialiųjų kategorijų asmens duomenys, duomenys apie asmeniui taikytas administracines sankcijas ar baudžiamąją atsakomybę neteikiami susijusią su draudėjo, transporto priemonės identifikavimo duomenimis, draustumu, rizikos vertinimu.~~“*

3. DĖL DRAUDĖJO TEISĖS PASIRINKTI JAM TINKAMĄ INFORMACIJOS TEIKIMO BŪDĄ (PROJEKTO 6 STR. 9 D. IR PROJEKTO 12 STR. 1 D. 5 P.)

Projekto 6 str. 9 d. numato, kad: „*Su draudimo sutartimi susiję draudimo sutarties šalių pareiškimai ir pranešimai turi būti pateikiami raštu, draudimo sutartyje nustatytu ar kitu, draudiko nurodytu, būdu*“.

Projekto 12 str. 1 d. 5 p. numato, kad: „*per 3 darbo dienas nuo eismo įvykio dienos raštu, draudimo sutartyje nustatytu ar kitu, draudiko nurodytu, būdu pranešti draudikui, apdraudusiam jo civilinę atsakomybę, apie eismo įvykį, dėl kurio jis yra atsakingas*“.

Dar pirminiame Įstatymo pakeitimų derinimo etape, Asociacijos buvo nurodžiusios, kad pranešimo apie eismo įvykį būdai visų pirma turi būti patogūs ir priimtini draudėjui, bet ne draudikui, tam, kad draudėjas galėtų laisvai ir nevaržomai vykdyti jam kylančias pareigas. Šiuo metu draudikai aktyviai skatina draudėjus naudoti automatizuotus procesus ir sistemas (pvz. savitarna), siekdami sutaupyti žalos administravimo kaštus, tačiau šių sistemų naudojimui draudėjas turi turėti ir naudoti elektronines identifikavimo priemones, susigaudyti ką ir kur užpildyti automatizuotoje sistemoje. Praktikoje pasitaiko ir tokių atvejų, kai draudikai nepripažįsta draudėjo pasirinkto būdo, pavyzdžiui, išsiuntus pranešimą, duomenis bei dokumentus bendruoju el. paštu info@....lt, tačiau praneštas įvykis (žala) draudiko nėra registruojama. Todėl praktikoje susiduriama su situacijomis, kai draudikų nustatyti pranešimo pateikimo būdai sąlygoja, jog draudėjas nepateikia pranešimo laiku arba apskritai jo nepateikia, kas gali daryti įtaką draudėjo teisėms ir pareigoms.

Atitinkamai, išlieka poreikis jas koreguoti taip, kad būtų įtvirtintos nuostatos, kurios leistų draudėjui teikti informaciją jam patogiu būdu, o ne tik tokiais būdais, kuriuos draudėjui primeta draudikas, rengiant standartines draudimo sutarties sąlygas.

Atitinkamai, Asociacijos siūlo papildyti Projekto 6 str. 9 d. ir Projekto 12 str. 1 d. 5 p. nuostatas:

Projekto 6 str. 9 d.: „*Su draudimo sutartimi susiję draudimo sutarties šalių pareiškimai ir pranešimai turi būti pateikiami raštu, draudimo sutartyje nustatytu ar kitu, ~~draudiko nurodytu draudėjui priimtinu,~~ būdu*“.

Projekto 12 str. 1 d. 5 p.: „*per 3 darbo dienas nuo eismo įvykio dienos raštu, draudimo sutartyje nustatytu ar kitu, ~~draudiko nurodytu draudėjui priimtinu,~~ būdu pranešti draudikui, apdraudusiam jo civilinę atsakomybę, apie eismo įvykį, dėl kurio jis yra atsakingas*“.

4. DĖL GALIMYBĖS SUDARYTI DRAUDIMO SUTARTĮ TRUMPESNIAM NEI 12 MĖN. TERMINUI (PROJEKTO 9 STR. 2 D.)

Visų pirma, Pažymoje pateikti argumentai, kodėl negalima leisti sudaryti trumpalaikių draudimo sutarčių, yra deklaratyvūs, pateikti neįsigilinus į Asociacijų argumentus ir šiuo metu galiojančią praktiką.

Pažymoje nurodoma, kad „*Nukentėjusių trečiųjų asmenų apsauga yra pirmoje vietoje ir įteisinus galimybę sudaryti trumpalaikes draudimo sutartis ne tik sudarytų sąlygas pažeisti nukentėjusių trečiųjų asmenų interesus (atsiranda rizika, kad transporto priemonė per neapsižiūrėjimą nebus apdrausta), bet ir nesudaro galimybių tinkamai įgyvendinti Direktyvos 3 straipsnį.*“

Antra, Direktyva taip pat nereikalauja, jog draudimo sutartis būtų sudaroma būtent 12 mėn. terminui. Direktyvos 3 str. numato, kad kiekviena valstybė narė, laikydamasi 5 straipsnio, imasi

visų tinkamų priemonių užtikrinti, kad būtų apdrausta transporto priemonių, kurių įprastinė buvimo vieta yra jos teritorijoje, valdytojų civilinė atsakomybė.

Trečia, pastarąjį reikalavimą praktikoje puikiai įgyvendina įvairūs „insurtech“ produktai, kurie siūlo draudimo apsaugą „pagal poreikį“ (angl. *on demand*), kai draudimo apsauga galioja tik tuo konkrečiu metu, kol transporto priemonė yra naudojama, tai pažymėjus el. programėlėje.

Ketvirta, draudimo prevencijos tikslus (t. y. informavimą apie pasibaigusią draudimo apsaugą) jau dabar įgyvendina draudimo rinkos atstovų ir VĮ Regitros siunčiami pranešimai apie draudimo apsaugos pasibaigimą.

Atsižvelgiant į tai, kad Direktyva nenustato minimalaus draudimo sutarties galiojimo laikotarpio, siūlome koreguoti Projekto 9 str. 2 d., pašalinant reikalavimą sudaryti sutartis fiksuotam 12 mėn. laikotarpiui:

~~„Iprastinė draudimo sutartis sudaroma 12 mėnesių terminui. Draudikas išduoda draudėjui įprastinės draudimo sutarties sudarymą ir suteikiamą draudimo apsaugą patvirtinančią draudimo liudijimą. Jame nurodomas ne trumpesnis kaip vienas mėnuo draudimo liudijimo galiojimo laikotarpis, už kurį sumokėta draudimo įmoka. Draudimo sutarties galiojimo laikotarpiu gali būti išduodami keli draudimo liudijimai.“~~

5. DĖL ATLEIDIMO NUO IŠMOKOS MOKĖJIMO (PROJEKTO 21 STR. 1 D. 1 P.)

Projekto 21 str. 1 d. 1 p. buvo papildytas nuostata, numatančia, kad pagrindu atsisakyti mokėti draudimo išmoką bus laikomi tik tiesiogiai nulemti veiksmai:

„Atsakingas draudikas ar Biuras atleidžiami nuo išmokos mokėjimo, jeigu:

1) eismo įvykį tiesiogiai lėmė karo veiksmai, teroristinis išpuolis, branduolinės energijos poveikis ar aplinkybės, dėl kurių buvo įvesta nepaprastoji padėtis“.

Asociacijų vertinimu, siūlomi pakeitimai gali kelti praktinių šios nuostatos taikymo problemų, kadangi bus palikta teisė draudikui ar Biurui interpretuoti kokios aplinkybės yra tiesioginiame priežastiniame ryšyje su pasekmėmis ir kokios ne, nors tai yra sudėtingas teisinis klausimas, kurį praktikoje paprastai sprendžia teismai.

Ypatingai, kyla praktinis klausimas, kokios aplinkybės galėtų tiesiogiai lemti nepaprastosios padėties įvedimą tam, kad įvykis būtų pripažintas nedraudžiamuoju ir ar tikrai draudikas (Biuras) būtų pajėgus įvertinti tokius klausimus. Be to, net ir papildžius nuostatą žodžiu „tiesiogiai“, lieka neaišku, ar dėl mieste įvykusio teroristinio išpuolio ir dėl to susidariusių spūsčių įvykęs eismo įvykis pakankamu atstumu nuo teroristinio išpuolio vietos, galėtų būti laikomas įvykiu, tiesiogiai nulemtu teroristinio išpuolio. Manytina, kad šioje situacijoje būtų argumentų situaciją konstruoti tiek į vieną, tiek į kitą pusę.

CK 6.1014 str. 5 d. numato bendrąją taisyklę, kad draudikas yra atleidžiamas nuo išmokos mokėjimo, „jeigu draudiminis įvykis įvyko dėl karo veiksmų ar radioaktyvaus spinduliavimo poveikio“.

Nekartojant pirminiame Įstatymo projekto derinimo etape minėtų priežasčių, Asociacijų vertinimu, nėra reikalinga plėsti nedraudžiamųjų įvykių sąrašą labiau, todėl rekomenduoja koreguoti Projekto 21 str. 1 d. 1 p. nuostatą sekančiai:

~~„eismo įvykį tiesiogiai lėmė karo veiksmai , teroristinis išpuolis, branduolinės energijos poveikis ar radioaktyvaus spinduliavimo poveikis aplinkybės, dėl kurių buvo įvesta nepaprastoji padėtis“.~~

6. DĖL POPIERINĖS DEKLARACIJOS IŠDAVIMO PAREIGOS (PROJEKTO 6 STR. 12 D.)

Projekto 6 str. 12 d. numatoma, kad: „Su draudiku draudimo sutartį sudarančiam ar sudariusiam asmeniui pageidaujant draudikas išduoda jam eismo įvykio deklaracijos formą. Taip pat draudikas draudėją informuoja (pažymėdamas draudimo liudijime ar nurodydamas savo interneto svetainėje) apie galimybę pildyti eismo įvykio deklaracijos formą naudojant informacinių technologijų priemones“.

Nekartojant pirminiame Įstatymo projekto derinimo etape minėtų priežasčių, Asociacijų vertinimu yra būtina užtikrinti, kad draudėjai gautų popierines deklaracijas nepaisant to, ar jie prašo to, ar ne.

Pabrėžtina, kad ne visi draudėjai yra vienodai išprusę ir žino savo teises. Atitinkamai, nebūnant specifiskai susipažinus su Projekte dėstoma nuostata, detaliam nepaskaičius draudiko interneto puslapyje esančios informacijos, draudėjas gali ir nežinoti apie egzistuojančią galimybę prašyti ir gauti popierinę deklaracijos formą. Tuo tarpu esamos draudikų reklaminės kampanijos¹⁰ leidžia teigti, kad draudikai nėra suinteresuoti popierinių eismo įvykio deklaracijų išdavimu draudėjams ir sieks to išvengti.

Pabrėžtina, kad privalomasis draudimas įpareigoja draustis visus asmenis, todėl turi būti sukuriama visiems šio draudimo produkto vartotojams palankios sąlygos, o ne kuriamos diskriminacinės taisyklės, kurios tenkina išimtinai draudikų interesą ir sukuria vartotojo padėtį, kelia jam papildomų nepatogumų ir suvaržymų.

Taip pat neaišku, kokios priežastys paskatino šią nuostatą koreguoti taip, kad iš vartotojo būtų atimta teisė be papildomų veiksmų gauti popierinės deklaracijos formą ir kodėl esamas reguliavimas šioje apimtyje yra naikinamas.

Asociacijos pažymi, kad draudikui nustačius prievolę įteikti popierinę deklaracijos formą, draudėjas turi teisę jos atsisakyti, jei tai prieštarauja jo tvarumo įsitikinimams ar įpročiams. Tuo tarpu paprašyti popierinės deklaracijos galės tik tie draudėjai, kurie žinos turį tokią teisę, o daugelis kitų bus tiesiog nukreipti į elektroninės deklaracijos platformą ir net nežinos apie tai, kad vis dar yra galimybė naudoti patvirtintą popierinę formą.

Atitinkamai, Asociacijos siūlo koreguoti Projekto 6 str. 12 d.:

„Su draudiku draudimo sutartį sudarančiam ar sudariusiam asmeniui **pageidaujant** draudikas **visais atvejais** išduoda jam eismo įvykio deklaracijos formą, **nebent pats asmuo šios teisės atsisako raštu**. Taip pat draudikas draudėją informuoja (pažymėdamas draudimo liudijime ar nurodydamas savo interneto svetainėje) apie galimybę pildyti eismo įvykio deklaracijos formą naudojant informacinių technologijų priemones“.

Atsižvelgiant į tai, kad Projektu siekiama nepagrįstai išplėsti Biuro teises bei funkcijas, nors tas pačias funkcijas sėkmingai galėtų įgyvendinti valstybės institucijos ar įstaigos, pavyzdžiui, VĮ Regitra, arba modelis galėtų būti liberalizuotas, sudarant galimybes el. deklaracijų sistemoje dalyvauti rinkos dalyviams, iš esmės yra plečiamos asmens duomenų naudojimo ir dalinimosi galimybės, nėra tinkamai ir įvairiapusiškai išnagrinėtas naujo reguliavimo poveikis, rinkos dalyvių pastabos, galimos reguliavimo alternatyvos ir kitos problemos, išdėstytos šiame rašte, Asociacijų vertinimu, Projektas negali būti laikomas parengtu įgyvendinimui ir juolab - taikymui. Asociacijų supratimu, negali būti kuriamas toks reguliavimas, kuris siaurina vartotojų teises ir apsaugą, kai, tuo tarpu, priešingus interesus turinčių rinkos dalyvių teisės pagrįstos

¹⁰ <https://fb.watch/ki5GuIncp5/>.

verslo interesais yra nepagrįstai plečiamos. Todėl, būtina Įstatymo pakeitimus persvarstyti, atsižvelgiant į tai, kad Biuras, kaip draudikų asociacija, turi savo veiklos specifinę prigimtį ir pobūdį, dėl ko jam negali būti pavestos naujai kuriamos funkcijos, kiek jos nekyla iš ES teisės aktų. Priešingu atveju kyla rizika, kad nebus valdomos interesų konflikto situacijos ir bus siaurinama vartotojų apsauga. Taip pat būtina išspręsti su asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimu susijusius klausimus. Įstatymo pakeitimai palies kone visus Lietuvos gyventojus, todėl drastiškai keičiant nusistovėjusį ir aiškų reguliavimą, reikalinga atlikti galimo poveikio vertinimą, surenti viešą diskusiją dėl Projektu siūlomų esminių pakeitimų, taip pat reikalingi ir kiti veiksmai, kurių Asociacijos šiuo raštu prašo imtis ir laikinai atidėti Įstatymo pakeitimų įgyvendinimą iki kol nebus užtikrintas reguliavimas, kuris tinkamai balansuos tarp visų suinteresuotų šalių teisių ir interesų.

Asociacijos informuoja, kad dėl tam tikrų nuostatų, komentuojamų tiek šiame rašte, tiek 2023 m. sausio 13 d. rašte, t. y. ankstesnių pastabų teikimo metu (ypatingai, kiek tai yra susiję su Biuro funkcijų ir įgalinimų išplėtimu bei dėl komentuojamų Projekto nuostatų, kurios, Asociacijų vertinimu, galimai pažeidžia asmens duomenų reguliavimo normas), Asociacijos nusprendė kreiptis į VDAI bei LR konkurencijos tarybą, prašant šių institucijų įsitraukimo į Įstatymo pakeitimų derinimo procesus, kiek joms tai leidžia jų veiklą reguliuojantys teisės aktai. Asociacijos šiuos kreipimus siųs su Finansų ministerijos žinia, t. y. kreipimosi kopiją išsiunčiant ir Finansų ministerijai tam, kad Finansų ministerija matytų, kokie klausimai yra keliami iš Asociacijų pusės.

Asociacijos neatsisako ankstesniame (2023 m. sausio 13 d.) savo rašte nurodytų prašymų bei tikslų, todėl, nors ir nekartojant tų pačių argumentų, apibendrinus pirmojo ir šio rašto argumentus, toliau prašo Finansų ministerijos atsižvelgti į Asociacijų pateiktas pastabas ir jas pagrindžiančius argumentus ir:

1. atlikti Projektu siūlomo naujo teisinio reguliavimo poveikio konkurencijai vertinimą, nes naujas reguliavimas gali neigiamai paveikti TPVCAPD rinkos dalyvių konkurenciją;
2. atlikti poveikio duomenų apsaugai vertinimą dėl numatomų Projekto pakeitimų, kurie susiję su TPVCAPD duomenų bazėje tvarkomų asmens duomenų kiekio ir apimties išplėtimu bei teikimu trečiosioms šalims bei gavimu iš trečiųjų šalių;
3. pakoreguoti Projektą, užtikrinant BDAR reikalavimų įgyvendinimą;
4. pakoreguoti Projektą, atsižvelgiant į šiame ir 2023 m. sausio 13 d. rašte teikiamus siūlymus, užtikrinant vienodas veiklos sąlygas visiems TPVCAPD rinkos dalyviams ir sąžiningą konkurenciją;
5. atlikti vertinimą, kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks Projektu siūlomiems pakeitimams dėl informacijos teikimo į Biuro valdomą duomenų bazę įgyvendinti.

Esame pasirengę dalyvauti tolesnėse diskusijose dėl Įstatymo pakeitimo Projekto ir prašome įtraukti DBR ir LDBIA į būsimus Įstatymo pakeitimų pasiūlymų aptarimus ir derinimus bei kitas naujas LR finansų ministerijos iniciatyvas, susijusias su draudimo veiklos reglamentavimo klausimais ir numatoma pokyčiais.

Pagarbiai

Draudimo brokerių rūmų vardu
Direktorė
Raminta Žimkutė

Lietuvos draudimo brokerių įmonių asociacijos vardu
Prezidentas
Šarūnas Frolenko